

BLOEDBROEDERS

Dit verhaal, deels geromantiseerd,
berust op historische feiten

Opgedragen aan Frank Hellemans

Guy Prieels

Bloedbroeders

Houtekiet

Antwerpen / Amsterdam

© Guy Prieels / Uitgeverij Houtekiet 2017
Houtekiet, Katwilgweg 2, B-2050 Antwerpen
info@houtekiet.be
www.houtekiet.be
www.guyprieels.com

Omslag Sander Patelski
Foto omslag © NSW Police Forensic Photography Archive,
Justice and Police Museum, Sydney Living Museums
Foto auteur Jos Vossius
Opmaak www.intertext.be

ISBN 978 90 8924 554 0
e-ISBN 978 90 8924 555 7
D 2017 4765 7
NUR 330

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission of the publisher.

Deel 1

OORLOG

‘**B**erouw? Niemand heeft me gevraagd berouw te tonen toen ik verplicht werd mensen dood te schieten aan het front. Berouw is komedie om minder straf te krijgen.’

Zonder verpinken noteerde sterreporter LDL, ooit zelf actief lid van het gewapend verzet, het antwoord op de slotvraag van zijn interview met de 83-jarige René Verstuyft. In 1921 ter dood veroordeeld voor de moord op een politiecommissaris kreeg Verstuyft tijdens het proces van de eeuw in 1924 door het Gentse Hof van Assisen een tweede maal de doodstraf opgelegd voor 13 andere moorden en talloze gewelddadige overvallen.

Het was oktober 1978. Zestig jaar eerder werd in Vlaamse kerken en huizen gebeden: Van de Tijger en zijn wreedheden, verlos ons, Heer.

Het meedogenloze roofdier, inmiddels verschrompeld tot een mensenschuwe kat, sleet zijn laatste dagen als tuinier in een bejaardentehuis in Lier waar hij, met 36 jaar gevangenisstraf achter de rug, zijn tijd besteedde aan de liefdevolle verzorging van bloemen en planten. Zijn soortgenoten had Verstuyft allang de rug toegekeerd. Hij wendde de blik af om aan te geven dat het gesprek voorbij was en keek door het raam.

Het hoosde. Tijdens een strontweer als dit had hij de eerste stap gezet op een weg zonder terugkeer.

De stortbui leek nog het meest op een doorzichtig theatergordijn waarachter zich hallucinante taferelen afspeelden. Uit de nachthemel daalden lichtkogels neer als zwevende toortsen,

de aarde baadde in spookachtig licht. Vlak voor hen, op een boogschiet, woedde Duits mitrailleurvuur, hevig, onophoudelijk, in hun rug gingen de beschietingen van de eigen artillerie onverminderd voort en te midden van dat spektakel stond een heldhaftige luitenant zijn keel schor te schreeuwen. Colignon, wie anders?

'En avant, bande de fénéants! En avant!'

René Verstuyft herinnerde zich nog woord voor woord wat hij zijn wapenbroeder Vuylsteke had toegeroepen, wijzend met zijn kin in de richting van de luitenant die hen als kanonnenvoer over de vlakte wilde jagen. Iedereen kon het horen, ook de vuurvreter voor wie het bedoeld was, maar die begreep de taal niet.

'Voor ik mijn snor druk, jaag ik die rotzak een kogel door de kop.'

'Laat die gek razen, René,' zei Briek Vuylsteke.

De Langhe uit Oostende ging als eerste neer. Hij had net de bovenste sport bereikt toen hij als een meelzak naar beneden plofte. Ze klommen over de wering en renden als uitgezet wild over het open veld in de hoop hun vel te redden. Na enkele sprongen zakten ze weg in de blubber. Hun slijkschoenen wogen als steenklompen en werden bij iedere stap nog wat dieper in de modder gezogen. Vertongen uit Dendermonde viel om als een boom waaruit de kruin met één bijslag werd weggehakt. Na nauwelijks tien meter kon geen van hen nog een voet voor- of achteruitzetten. René liet zich vallen en zocht beschutting achter het lijk van zijn onthoofde kameraad.

'Ik verzet geen poot meer.'

De winter van 1918 was een vuile winter. Na de Siberische koude die aanhield tot half januari, was het onophoudelijk gaan plenzen. IJswater dat in je kleren kroop, dwars doorheen je huid in je vlees drong, je bloed deed stollen en het merg in

je botten bevroor. Na de snelle dooi was de grond zo verzadigd dat hij geen druppel meer opzoog. De vlakke was verraderlijker dan ooit. Zover het oog reikte, hadden zich grote plassen gevormd, ondiepe poelen en volgelopen bomtrechters, diep genoeg om erin te verzuipen. In de plassen zwommen ontbindende lichamen, afgerukte ledematen en vraatzuchtige ratten. Op elke plaats onder het wateroppervlak en in de zompige aarde lagen onontpofte projectielen te wachten om je tot gehakt te vermalen. De vlakke, door bombardementen omgewoeld tot een modderzee, stonk naar kruit, solfer en dood.

Er viel nog een honderdtal meter te overbruggen tot de voorste loopgraaf, amper een boogscheut, maar onder aanhoudend vuur leek het verder dan de maan.

‘Snel,’ riep Briek Vuylsteke.

‘Er is geen loopgraaf meer, Briek. Alles is aan flarden geschoten. We moeten ons hier ingraven.’

René stak zijn pioniersschop, messcherp geslepen voor het klieven van schedels, in de vette klei. Liggend groeven hij en zijn wapenbroeder een ondiepe greppel uit, ongeveer een manslengte, en lieten zich erin rollen om te schuilen voor de heksenkermis van mitrailleurs, kanonnen en granaten die zou duren tot de zon opkwam. Onder de gutsende hemelsluizen, tussen twee vuren en drijvend in het nat van de geul, maakten ze zich zo klein mogelijk.

‘Wil je deserteren?’ vroeg Vuylsteke ongelovig. ‘Uitgerekend jij.’

‘Ik vergeef de schobbejak niet wat hij me heeft aangedaan.’

‘René... Het was maar een hond.’

‘Het was mijn kameraadje, Vuylsteke, mijn strijdmakker.’

‘Wie gaat er voortaan het vuile werk opknappen?’ smaalde Vuylsteke.

Niet langer dan een week geleden, op een moment dat het

moreel bijzonder laag was, had René Verstuyft een open doekje gekregen. Ten overstaan van de verzamelde compagnie had de commandant hem volmondig geprezen als zijn beste sluipschutter, zijn vaardigste opruimer, altijd paraat om snel, accuraat en geluidloos te doden. Om het even waar, om het even wie en om het even wanneer hem dat werd opgedragen.

‘En hoe denk je hier weg te komen?’ wilde Vuylsteke weten. ‘Tussen de Duitse kogels door? Of wil je overlopen met de witte vlag en een kogel in je rug krijgen van onze eigen officier?’

‘Jij smokkelt me over, Vuylsteke.’

‘Ik?’

‘Iedereen weet dat je smokkelt.’

‘Conserven, sterkedrank en tabak, ja.’

‘Ook mensen. Je hebt al weglopers tot ver achter de Duitse linies gebracht.’

‘Van wie heb je dat?’

‘Ik ken zelfs je tarief. Tien frank de man. Woekeraar!’

‘Ik riskeer wel iedere keer mijn huid.’

‘Ik waag elke dag mijn huid voor 64 centiem.’

‘Kanonnenvlees kost niks.’

‘Zet me maar helemaal bovenaan je lijst.’

Bij Alberic Vuylsteke, een grensbewoner, zat het smokkelen in de genen en smokkelen deed hij, oorlog of geen oorlog. Sinds zijn veertiende al. Niemand snapte hoe hij dat aan het front voor elkaar kreeg, maar hij kende de knepen en speelde perfect in op gebrek en overschot aan beide kanten van de Belgisch-Franse grens. Zijn route liep langs een netwerk van smalle houten bruggetjes, kleine eilandjes, droge berm en drijvende vlonders dat als een spinnenweb de verdronken polder overspande. De onder water gezette vlakte werd aan Duitse kant omzeggens niet bewaakt omdat ze door de vijand allang was opgegeven als gebied van strategische waarde.

‘Heb ik burgerkleren nodig?’ vroeg Verstuyft.

‘Zeker niet. Je gaat in uniform en met je wapen in de hand. Als je dan gevat wordt, kan je nog altijd beweren dat je verdwaald bent. In burgerkleren riskeer je als spion voor het vuurpeloton te komen.’

Toen de heksenketel even stilviel, herbegon het schreeuwen. En opnieuw was het luitenant Collignon die een keel opzette. Rechtop als een heldenstandbeeld, met ware doodsverachting en de gewapende hand hoog in de lucht gestoken.

‘En avant, bordel de merde! En avant!’

Zijn manschappen maakten niet meteen aanstalten hem te volgen.

‘Debout les morts!’

Hij bleef daar maar in zijn eentje staan brullen, recht als een kaars tussen alle rotzooi die van beide kanten op hem afkwam. Niet bang uitgevallen, de luit, oftewel compleet levensmoe. Zijn voeten uit de modder sleurend kwam hij dreigend op Verstuyft en Vuylsteke af.

‘Als hij zijn pistool op mij richt, is hij dood,’ snauwde René.

‘Debout, bande de lâches!’

Toen de luitenant op minder dan twee meter was genaderd, kreeg hij de volle laag. Alvorens achterover te slaan zagen Verstuyft en Vuylsteke hoe zijn kleren werden weggeritst ter hoogte van zijn buik en het projectiel, hoogstwaarschijnlijk een shrapnel, een gapend gat achterliet. Hij maakte een halve draai en viel ruggelings neer, vlak naast hen. Zijn darmen lagen te glimmen. Even later merkten ze dat hij nog ademde. Toen hij weer bij bewustzijn kwam, tastte hij naar zijn buikstreek.

‘C’est grave?’

‘Bloed en beulingen,’ grinnikte René.

‘Qu’est-ce-qu’il dit?’

De luitenant kreeg geen antwoord. Ze zwegen. Hij steunde

op een elleboog om recht te komen en er opnieuw tegen aan te gaan. 't Was een taaie.

'Soldat, aide-moi.'

'Wat zegt hij?' vroeg Vuylsteke.

'Nom de Dieu. Aide-moi à me lever,' kermde de luitenant.

'Wat zegt hij?' vroeg Vuylsteke opnieuw. 'Hé, René! Jij spreekt toch wat Frans.'

'Vandaag niet.'

De officier graaide naar zijn pistool om hun hulp gewapenderhand af te dwingen en vloekte toen hij merkte dat zijn riem en holster van zijn lijf waren geschoten.

'C'est un ordre,' kreunde Collignon met wat hem nog restte aan adem.

'Moge de duivel je halen, dierenbeul.'

Gebiologeerd keek Vuylsteke toe hoe René Verstuyft zijn spade trok en het vlijmscherpe blad tegen de halsslagader van de luitenant plaatste.

René stak zo hard toe dat het hoofd voor de helft van de romp werd gescheiden. Het bloed gutste uit de wond op de maat van de hartenklop, stroomde in de doorgesneden luchtpijp en telkens de luit naar adem hapte, vulde het zijn longen, gulp na gulp, tot hij erin stikte.

Vorige zomer, bij het terugkeren van patrouille, werd René gevolgd door een hondje, een hardharige, witte terriër met bruine en zwarte vlekken. Het trippelde zo'n tiental meter achter hem aan. Telkens als hij zich omdraaide ging het zitten, spitste de oren en begon zachtjes te jammeren.

Verstuyft knielde en maakte lokgeluidjes. De terriër hield zijn kop schuin, legde de oren plat en met het staartstompje

tegen zijn krent gedrukt, richtte hij zich op en naderde half lopend, half kruipend.

Meerdere wapenbroeders hielden er een klein huisdier op na, meestal een hond of een kat, verloren gelopen dieren of nestoverschotten die ze kregen van mensen uit het achterland als ze op verlof gingen. Sommigen hielden een kanarie, een lijster of een merel in een kooitje, want alles wat vleugels en muziek in de keel had was kadaverland allang ontvlucht. Het verloren paradijs was overgenomen door ratten, vlooiën en luizen.

De officieren gedoogden in beperkte mate het houden van huisdieren omdat het bij de manschappen voor enige afleiding zorgde, maar waarschuwden herhaaldelijk de dierenliefhebbers dat er zou worden opgetreden in geval van overlast.

Het hondje kwam tot op een meter, kroop dan aarzelend naar hem toe en onderwierp zich. René streelde het over de kop en de romp.

‘Spreken Sie Mofs? Ofkom je uit de Engelse sector?’ Het hondje liet zich de stelingen welgevallen en kefte opgewonden. ‘Zal ik je meenemen om ratten te vangen? Het krioelt ervan.’ René sloeg met de hand op zijn dijbeen. ‘Fox?’ De keffer sprong tegen hem op. ‘Zit!’ Het hondje ging zitten, maar bleef nieuwsgierig naar hem opkijken. ‘Fox?’ Het hondje spitste de oren, kefte even. René verwijderde zich langzaam en gebod de terriër met een teken van de vinger ter plekke te blijven. Het hondje jankte klagelijk, maar kwam niet in beweging. ‘Fox!’ Een vingerknip volstond om zijn nieuwe compagnon dolenthousiast in zijn spoor te doen volgen. ‘Wij zullen het best met elkaar vinden.’

In de loopgraafkeken ze ervan op. De eenzaat Verstuyft die het opbracht langer dan één uur in gezelschap van hetzelfde levend wezen te vertoeven, het was ongezien. ‘Het is een hond,

dat scheelt,' merkte Vuylsteke op. En naarmate de tijd vorderde, bleef men zich verwonderen over het geduld dat hij aan de dag legde om zijn keffer kunstjes te leren.

Fox scheen als geen ander te begrijpen waarom Verstuyft zich over hem had ontfermd. Op elke rat die zich in de buurt waagde, stootte hij af, beet hem kwaad grommend in de nek, maakte hem af met een paar korte rukken en legde hem demonstratief aan de voeten van René. En telkens werd hij daar uitgebreid voor bedankt. Voor de rest week hij geen meter van de zijde van zijn nieuwe meester. Bij grote overlast van knagers door massaal verspreide lijkenresten na een beschieting of bombardement werd door de compagnie een beroep gedaan op de terriër om de plaag in te dijken. Het beest kweet zich plichtvol van zijn taken tot trots en genoegen van René. En ondanks het grillige karakter van het ras, gehoorzaamde Fox als de meest volgzame soldaat. Fox werd de mascotte van de compagnie.

Na weer eens lelijk tekeer te zijn gegaan in een kolonie lijkenvreters keerde de hond terug, hinkend op drie poten. In de rechterachterpoot had hij een lelijke knauw gekregen. Fox jammerde niet, hij ging aan de voeten liggen van René en likte zijn wonden.

Luitenant Collignon, niet echt een dierenliefhebber, kreeg lucht van het feit dat de hond was gebeten door een rat, het gevreesde ongedierte dat pest en dood verspreidde.

Toen de divisie een paar dagen later voor een voetmars van 40 kilometer optrok naar Coudekerque-Branche om de Fransen bijstand te verlenen, verbood Collignon ook maar één dier mee te nemen en nam meteen een drastisch besluit. René probeerde nog Fox in zijn knapzak te verbergen om voor hem te kunnen zorgen. De hond hield zich voor dood alsof hij een voorvoel had van wat er stond te gebeuren.

'Attrappe-moi ce clebs!'

Na hun terugkeer vertelde een jongen van zijn compagnie, die in de ziekenboeg verbleef, wat er gebeurd was. Op bevel van Collignon waren alle honden en katten uit het kantonement gevangen, naar een weide gebracht en met z'n allen vastgebonden aan een boom. Daarna werden de dieren bekogeld met granaten, hun resten zagen eruit alsof ze door de vleesmolen waren gehaald. Voor de ratten een sterrenmenu.

Na het avondappel, bij het verbreken van de rangen, bleef Verstuyft in zijn dooie eentje staan in het midden van het exercitieterrein, een zoutpaal. De opvliegende Collignon kreeg hem in de gaten, voelde zich aangesproken en stooft op hem af.

'Qu'est-ce-que tu as à me regarder, toi?'

René gaf geen kik, maar terwijl hij zijn overste aankeek, zag je de woede als het ware opbollen onder zijn huid. Hij spuwde gif uit zijn ogen.

Verstuyft kroop naar de dooie luitenant toe en graaide in de zakken van zijn kapotjas. Daarna betastte hij de kontzakken. Hij maakte de veiligheidsspeld van de rechterzak los, haalde er een portefeuille uit en onderzocht de inhoud.

'Die hufter was beter geladen dan wij allemaal samen.'

Uit de bundel bankbiljetten telde hij vier briefjes van vijf. De rest propte hij in zijn broekzak. Ook een brief met de foto van een vrouw besloot hij te houden. De vrijwel lege portefeuille stak hij terug in de zak van de officier.

'Pak aan, Briek. Twintig frank. Ik betaal dubbel.'

Vuylsteke besloot het incident met de hond niet weer op te rakelen, de kwestie was geregeld, op de manier van René Verstuyft. Maar een dooie keffer kon toch niet de reden zijn waar-

om uitgerekend de beste soldaat van de compagnie besloten had er tussenuit te knijpen. Hij besloot het dan maar vlakaf te vragen.

‘Ik krijg het hier elke dag wat meer op mijn heupen,’ replieeerde Verstuyft vinnig. ‘Eerst was ik sluipschutter, daarna *nettoyeur de tranchées*. Ik heb diep in de vijandelijke linies doelwitten uitgeschakeld. Ik werd op mijn waarde geschat.’

‘Verdomme, Verstuyft, jij geilt op die rotzooi, waar of niet?’

René negeerde de opmerking. Hij spuwde zijn gal. Gisteren meester over leven en dood, vandaag als een boerenkinkel teruggezet naar de patattenjas. De vernedering was niet te slikken.

‘Stank voor dank heb ik gekregen. Ze hadden me beter met een gedegradeerd. Ik ga niet voor de rest van de oorlog vlooiën zitten vangen. Sedert Vindevogel is gesneuveld, is de lol eraf.’

Sergeant Vindevogel was hun instructeur geweest, hun mentor, hun vader en moeder tegelijk. Een specimen. Hij had in de kolonie zijn strepen verdiend, regio’s gepacificeerd, opstanden neergeslagen, handen van weerspannige negers afgehakt en een krans van zwarte oren verzameld. Hij pochte dat hij op groot wild had gejaagd tot hij uiteindelijk zelf werd geveld door een onooglijke vlieg die hem met malaria besmette.

Sergeant Vindevogel: vuurbestendig, kogelvrij, onsterfelijk. Toen hij sneuvelde, wilde niemand het geloven.

‘Ik kan me nog steeds niet voorstellen dat hij dood is. Bij eender wie heb ik daar niet de minste moeite mee, maar Vindevogel...’

‘We waren in niemandsland. Hij volgde op zo’n vijftig meter toen er net boven zijn hoofd een bom insloeg, een kanjer. Wat overbleef was een krater van vijf meter doorsnee.’

‘Heb je zijn lijk gezien?’

‘Hij was helemaal in friet. In hapklare brokjes voor de pie-ren.’

‘En toch zou het me niet verbazen dat hij hier op een mooie dag voor onze neus staat en zegt : “Ik ben er aan de andere kant van de aardbol weer uitgekropen.” We zullen het meemaken, Verstuyft.’ Verstuyft beaamde grinnikend zijn woorden. ‘Hij zal ons verrassen, net zoals bij zijn eerste verschijning.’

De kennismaking was een schok. Al van ver zagen ze hem aankomen, wijd zwaaiend met zijn armen, een reus op zevenmijllaarzen. Met zijn borst en voorbroek onder het bloed zag hij eruit alsof hij een werkdag in het slachthuis achter de rug had. Een woesteling met rode dronkenmanskop en een stem als een stormklok.

‘Geef... acht!’

Hij droeg een helm zonder randen die op zijn schedel gegoten leek, een stalen borstplaat met riemen rond zijn nek, schouders en middel vastgemaakt, een zestal handgranaten aan de gordel, een vervaarlijk slagersmes in de ene, een pistool in de andere hand. Kaki blouson, kniebroek, geweven beenkappen en lederen legerkisten.

‘Op de plaats... rust.’

Hij monsterde de vechtjassen die hem waren toegewezen om zich de finesses van zijn specialiteit in het krijgsbedrijf eigen te maken. Een verklaring voor het geronnen bloed op zijn outfit gaf hij niet, maar dat hij net was teruggekeerd van de frontlinie was duidelijk. Hij stak meteen van wal. Zijn stem, goed hoorbaar voor de wijde omgeving, schalmde over het exercitieterrein.

‘Tijdens het beleg van Antwerpen stond mijn kapitein bovenaan de spoorberm, ik onderaan. Door een mitrailleurshalvo werd zijn kop van zijn romp gescheiden. De kop rolt naar beneden, komt tot stilstand aan mijn voeten en commandeert met krachtige stem: “Vindevogel, neem het bevel over.” – “Tot uw orders, kapitein!” zeg ik, storm af op de Pruisische grenadiers,

rijg de eerste aan mijn bajonet, daarna de tweede en hoor de volgende schreeuwen: “Mach Platz, ich will auch dabei...”

De mannen keken elkaar aan, wisten even niet goed of het in ernst of als grap bedoeld was tot Vindevogel zelf in home-risch gelach uitbarstte.

‘Alles wat over mij wordt rondverteld is waar. Ook de leugens.’ Hij liep om de jongens heen. ‘Luistert goed, platbroeken. Ik ga er geen doekjes om winden. Het is mijn taak jullie om te kneden tot een uitgelezen stelletje moordenaars. Voortaan maken jullie deel uit van een speciaal commando... En sinds de loopgravenoorlog een feit is, heeft dat gespuis een naam: *nettoyeur de tranchées*. Een *nettoyeur de tranchées* is een verdelger die na een terreurbombardement de eerste aanvalsgolf op de voet volgt en diep in de vijandelijke linies doordringt. Terwijl de golf verder rolt, maakt hij zich meester van de vijandelijke loopgraaf en roeit alles uit wat daarin nog ademt of beweegt: mensen, dieren, insecten, alles. De *nettoyeur* maakt geen krijgsgevangenen.’

‘En dit, knulletjes, is zijn uitrusting.’ Hij stak zijn handwapen in de lucht. ‘Pistool...’ balkte hij en gaf het schiettuig aan Lierman met het bevel alles wat hij hem aanreikte netjes uit te stallen op de tafel die bij de ingang van de tent was opgesteld. ‘Mes!’ Met enkele vliegensvlugge handbewegingen liet hij het lemmet flikkeren. ‘Uiterst handig om te kelen, maar het blijft slagersgerei. Breekt makkelijk af op een bot.’ Daarna tilde hij met beide handen de helm van zijn hoofd alsof hij een koningskroon hanteerde. Lierman haastte zich om hem aan te nemen en plaatste hem tussen de wapens. Vindevogel sloeg hard met beide vuisten op de glimmende borstplaat. ‘Een hart van staal, een borstkast van ijzer!’ Hij gaf Lierman het bevel de knopen op zijn rug los te maken. Respectvol spreidde Lierman de beschermplaat uit over de tafel.

De sergeant maakte zijn granaatgordel los, stak hem in de

hoogte en maakte een langzame, ceremoniële halve draai, eerst naar links, dan naar rechts. ‘Twee rookgranaten en vier scherfhandgranaten, verwoestend in een straal van zeven meter.’

Hij haalde diep adem en gespte de schop los die in een holster langs zijn dijbeen geriemd zat. Met beide handen stak hij het graafwerktuig in de hoogte.

‘En dit, pibroeken, is de beste vriend van de *nettoyeur*, de wapenbroeder die overblijft als iedereen hem in de steek heeft gelaten: de pioniersschop. Stalen blad, houten greep, onverwoestbaar. Koester hem. Verlies hem nooit uit het oog. Slijp zijn bladen zo scherp als een scheermes. Hij zal je graafwerktuig zijn, je zwaard, je bajonet en je bijl tegelijk.’

Hij greep de soldatenspade met beide handen bij de steel en onthoofdde in één vloeiende beweging de stropop, waar de groentjes op oefenden met de bajonet.

‘Daar gaat je kop, Kaiser Wilhelm!’

Hij ging op het lijf staan en stootte de punt in de buikstreek tot het *feldgrau* uniform helemaal aan flarden hing. Met een kreet die uit het diepste van zijn ingewanden opsteeg, hakte hij de schop met de zijkant van het vlijmscherpe blad in het tafeltje en gebruikte daarbij zo’n kracht dat de voorwerpen erop aan het dansen gingen en het blad erin bleef steken.

‘Gezien? Een guillotine in zakformaat.’

Ze wachtten tot het licht werd en het gebulder verstomde.

‘Wat is er met mij?’ hakkelde Vuylsteke. Hij begreep het niet. Op het ogenblik dat ze besloten het op een rennen te zetten richting achterhoede leek zijn ene been vanonder zijn lijf weggeslagen. ‘Godverdomme. Ik ben in mijn poot geschoten. En ik heb het niet eens gevoeld.’

René laadde de manke Vuylsteke op zijn schouder en ploeterde richting infirmerie, een eind voorbij de achterste linie, gebogen, in zigzag, vurig hopen uit het vizier te blijven van de scherpschutter die kort na het ochtendgloren in actie was gekomen.

De voorbije weken waren vier jongens van zijn compagnie op dezelfde manier gesneuveld. Getroffen door een verre bliksem bij een heldere winterzon. Telkens was het schot nauwelijks te horen geweest. Floep... Alsof je de kurk uit de hals van een fles wijn trok. Eergisteren nog was Louis Verbruggen aan de beurt geweest.

‘Godverdomme, Verstuyft, ik zou niet graag in de klompen staan van de boer die na de oorlog deze woestenij moet omploegen. Hier vallen over twintig jaar nog steeds doden met al die blindgangers.’

Hij hoorde het Verbruggen nog zeggen, leunend met zijn ellebogen op de wering van de loopgraaf, kop en schouders boven het aardoppervlak. Hij vulde zijn pijp, drukte met zijn duim de tabak aan tot een vaste maar toch luchtige prop, streek een lucifer aan en hield de vlam boven de pijpenkop. Terwijl hij met gesloten ogen genoot van de roes die de eerste tabaksrook verwekte, sloeg zijn hoofd achterover alsof hij een kopstoot had geïncasseerd. Er sijpelde bloed uit zijn voorhoofd.

Vanop grote afstand uitgeschakeld met een sluipschot in het hoofd. Je kon er donder op zeggen dat de kogel uit een Mauser met optische kijker afkomstig was. Als scherpschutter had René niet het minste vertrouwen in de accuraatheid van zijn Lee-Enfield-geweer met op de loop enkel een gewoon ijzeren vorkje en een korrel om zijn wapen uit te lijnen op het doel.

‘Onze Engelse burens vinden het onsportief om met een richtkijker te mikken op een vijand,’ smaalde sergeant Vindvogel.

René dacht dat hij een grapje maakte, alweer. Maar nee, hoor. Bloedernstig legde hij uit dat het voor de Duitsers, die in hun bergen op ongenaakbare plaatsen met een optische kijker groot wild neerhaalden, geen verschil maakte of ze jaagden op een steenbok, een Belg, een Fransman of een Tommy.

‘We pakken die smeerlap vanuit Post C,’ stelde Verstuyft voor.

‘Goed idee, Verstuyft, verdomd goed idee. Post C! Hoe kom je erbij?’

De jongens keken elkaar aan, ze waren als de dood voor Post C, een speerpunt aan de overkant van de IJzer, in bezet gebied, dat sinds het begin van de stellingoorlog het toneel was van verwoede patrouillegevechten en dat de hele oorlog zou blijven.

Het was berekend. Met lappen jute van stukgeschoten zandzakjes rond hun schoenen om het geluid van hun voetstappen te dempen gingen ze op weg met de opdracht het schuttersnest op te ruimen van waaruit de sluipschutter hun rangen uitdunde. Ze liepen langs de spoorberm waar de restanten lagen van een voorbije slag. Graven van god weet wie, getooid met een kepie, een kapstok die een kruis moest voorstellen, een gebroken geweer, een koperen granaathuls. Naamlozen die voor eeuwig naamloos zouden blijven.

‘Doe alvast een gebedje,’ zei Verstuyft tegen Lierman die diepgelovig was.

Bij het invallen van de duisternis staken ze, begeleid door sergeant Vindevogel, de IJzer over op een gepantserd vlot. De rivier was aan het dichtvriezen en ze voeren behoedzaam om door het kraken van de schotsen de aandacht niet te trekken en op de korrel te worden genomen nog voor ze de andere oever hadden bereikt. Ze meerden aan en kropen aan wal.

‘En waag het niet terug te keren met een krijgsgevangene,’ gromde de sergeant.

De vorige patrouille had een Duitse grenadier gepakt, gemuilband, gekneveld als een worst en hem met zichtbare trots aan de voeten van de sergeant gelegd alsof die knaap de geheime plannen van de Duitse generale staf op zak had.

‘Wat moe ik ermee?’ riep Vindevogel.

Hij liet onmiddellijk verzamelen blazen en stelde de gevangen soldaat ten aanzien van zijn ploeg sluipschutters tentoon als een trofee.

‘Name?’

‘Jürgen Müller.’

‘Dienstgrad?’

‘Gefreiter.’

‘Spitst nu goed de oren, jullie allemaal. Deze hoerenzoon krijgt vanaf heden door ons een slaappleats aangeboden, wordt gekleed, krijgt op tijd en stond zijn prakje voorgeschoteld en kan fluitend op zijn strozak het eind van de oorlog afwachten. Jullie daarentegen worden elke dag opnieuw in het vuur gejaagd om je huid te riskeren. Zet dus wijd open die oorleppen. Ik wil niet dat me elke dag een nieuwe Gefreiter Müller in handen valt. Naar de hel met alle Müllers van deze wereld. De eerste klootzak die op je afkomt met een geweer in zijn poten heeft maar één doel: je doodschieten. En jouw enige opdracht is: eerst schieten en hem omleggen.’

‘En als zo’n Müller de armen in de lucht steekt om zich over te geven?’

‘Afmaken, godverdomme.’ Het schuim stond Vindevogel op de lippen. ‘We hebben geen boodschap aan lafbekken, lijntrekkers of deserteurs. Een man vecht voor wat hij waard is.’

Vindevogel duwde zich met de roeispaan af tegen de oever en roeide meteen terug om te voorkomen dat door een onverhoedse uitval het vlot in handen van de vijand zou vallen.

‘Ga nu dat schuttersnest opruimen. Afspraak morgenvroeg.

Ik kom jullie in elk geval terughalen, heelhuids of in onderdelen,' grinnikte hij.

Vindevogelse humor.

Kort nadat ze hun positie hadden ingenomen stak een sneeuwstorm op die de Duitse wolf gevangen hield in zijn hol. Bij gierende noorderwind en een temperatuur van minus 20, lagen Verstuyft en zijn maats onbeweeglijk en blauw van de kou in een rietkraag te klappertanden.

Net voor zonsopgang ging de storm liggen. René sloop zo dicht mogelijk naar het mitrailleursnest toe. Alles was peis en vree tot Vuylsteke ten prooi viel aan een niesbui. Het leek verdomd wel een explosie. Prompt kwam er beweging in de loopgraaf en waren gedempte stemmen te horen. Geen halve minuut later maaide een mitrailleur laag over de grond in de richting van de luidruchtige neus.

'Geef het hem, Georges.'

Lierman, die helemaal ondergesneeuwd lag, reageerde niet, waarop René zelf een handgranaat lanceerde. Nog voor hij de ingestelde zes seconden had afgeteld, brak er heel kortstondig paniek uit in de loopgraaf. De Duitsers sprongen als ratten de wanden op om te ontkomen aan de scherven van het springtuig dat op het punt stond te exploderen. Verstuyft lanceerde een tweede granaat. In de stilte die volgde op de knal steeg een klagelijk huilen op uit de aarde.

Verstuyft bestormde de loopgraaf. Diep over de grond gebogen, in zigzag, holden Vuylsteke en Baertsoen achter hem aan. Lierman was niet in beweging gekomen. Bij het fletse licht van de eerste zonnestrallen overzag René de ravage, daalde af en schoot de enige soldaat die niet gewond bleek, maar helemaal versuft stond te kijken, een kogel in het oog. Een zwaargewonde Duitser met een rood-witte zweetband om het hoofd en een Mauser met kijker naast zich smeekte om zijn leven.

Verstuyft trok zijn pioniersschop en legde zijn beide handen om de steel.

‘Hier, voor Verbruggen en de andere slachtoffers.’

Met de zijkant van de schop kliefde hij de schedel van de scherpschutter en maakte zich meester van de zolang begeerde Mauser met richtkijker en een gordel met patronen.

‘Ervandoor, mannen,’ zei Verstuyft.

Ze moesten haast maken, zo snel mogelijk bij de oever proberen te komen als ze Post C levend wilden verlaten.

‘Ga maar, ik moet mij om Georges bekommeren.’

Met zijn handen ruimde Verstuyft de berg sneeuw waaronder Lierman begraven lag. Op zijn buik, het hoofd opzij, lag zijn maat in het niets te staren. Op het eerste gezicht geen wond te zien, geen bloed. Verstuyft wilde hem op zijn rug draaien, maar de huid van zijn aangezicht en zijn kleren zaten vastgevroren aan het ijs. Vanaf de oever klonk het gekras van een kraai, het afgesproken teken dat het vlot op hen wachtte. Nadat Vindevogel de knallen had gehoord, was hij zonder dralen de rivier overgestoken omdat de vijand prompt zou reageren op de onverhoedse aanval.

‘We moeten hem smeren, jongens. Sofort.’

Verstuyft drong aan bij Vindevogel om Lierman mee te nemen. Te gevaarlijk, vond de sergeant. Er was geen tijd te verliezen.

‘Hij loopt niet weg. We halen hem terug als het dooit.’

* * *

‘Heb je veel pijn?’

‘Bij momenten,’ zei Vuylsteke.

Een verpleegster sneed de broekspijp open en onderzocht zijn been, ze trok een bedenkelijk gezicht. De wond, ontstoken

door het smerige geulwater, had een vuil kleurtje. Ook het bot was geraakt.

‘Het ziet er niet goed uit, René. Ik hoop dat ze mijn poot niet afzagen.’

‘Je wordt zo weer opgelapt. Ze kunnen zich geen verliezen permitteren. Elke man is meer dan nodig.’

‘Hoor wie het zegt. Uitgerekend de man die ervandoor wil.’

‘Genees maar snel. Ik reken op je.’

‘Als jij wat in je hoofd hebt, heb je ’t niet ergens anders.’

‘Daar hebben we ’t later over. Wil je een peuk?’

‘Mijn tabak is op.’

‘Je rookt dan ook voor drie.’

Met meer dan gewone belangstelling keek Vuylsteke naar de goedgevulde tabakszak die Verstuyft bovenhaalde, een gedroogde varkensblaas. Toen hij de naam die erop stond in voor hem onleesbare gotische letters in de gaten kreeg, herinnerde hij zich hoe hij in elkaar kromp onder de scheldkanonnade van sergeant Vindevogel nadat bekend werd dat hij in het niemandsland doodgemoedereerd een praatje had staan maken met een Duitse soldaat. En het maakte de sergeant geen donder uit of die knaap op zoek was naar een vermiste kameraad en helemaal geen kwaai bedoelingen had. Op heulen met de vijand stond de dood met de kogel. Vindevogel hield het vuur van de vijandschap brandend door uit kranten die hij bewaarde regelmatig artikelen voor te lezen over de wreedheden die de Pruis op zijn geweten had en nog dagelijks beging.

Op een ochtend om niet van je strozak te komen, werden Vuylsteke en De Langhe aangewezen om Verstuyft te vergezellen op patrouille. Het was bijna onmogelijk om in gespreide formatie te lopen zonder elkaar kwijt te raken in een mist zo dik als erwtensoep. Op een bepaald ogenblik verdwaalde De Langhe. Verstuyft deed Vuylsteke teken hem van dichtbij te

volgen. Enkele minuten later dachten ze hem te hebben teruggevonden, maar de man die uit de grijze waas recht op hen af stapte was een Duitse verkenner. Ze bleven staan, alle drie even verrast, en keken elkaar aan. De mof bracht een vinger aan de rand van zijn helm bij wijze van groet. Omdat hij geen vijandig gedrag vertoonde, hielden ze hun geweer met de loop naar de grond gericht.

‘Zigarette?’

Verstuyft en Vuylsteke keken elkaar aan, knikten. De Duitser haalde zijn tabakszak, een gedroogde varkensblaas, tevoorschijn.

‘Toebak,’ lachte hij en reikte hun een boekje met vloeitjes aan. ‘Bladsjes.’ In het onvervalste dialect uit de Westhoek, waarschijnlijk opgestoken bij een wijf dat voor wat proviand haar broek uitdeed omdat haar kostwinner in de tranchées zat weg te rotten. Ze rolden een sigaret en rookten. Een conversatie kregen ze niet op gang. Ze gromden wat om aan te geven dat ze ’t lekker vonden.

‘Gottverdomme.’ kwaakte de Duitse soldaat, daarmee zijn basiskennis van het Vlaams etalerend.

‘Preute zal je dan ook wel kennen,’ zei Vuylsteke.

De mof knikte. ‘Fiki-fiki...’ Zijn ogen glansden.

Nadat ze gerookt hadden, keerde de Duitser op zijn stappen terug.

‘Geen woord hierover aan Vindevogel,’ zei Vuylsteke.

‘Geen woord.’

Terwijl de Duitse soldaat oploste in de mist, ging Verstuyft hem achterna.

‘Blijf staan waar je staat, Vuylsteke, zodat je ook niet verdwaalt gelijk De Langhe.’

Even later hoorde Vuylsteke een dof, niet nader te bepalen geluid. Hij richtte de loop van zijn geweer naar de plek waar

het vandaan kwam en nam de opduikende schim op de korrel. Het was De Langhe die vertelde dat hij, terwijl hij even de weg kwijt was, tot zijn grote verbazing Verstuyft had gekruist die een dode Duitser aan het uitkleden was. Even later keerde ook René terug.

Vanaf die dag gebruikte Verstuyft een gedroogde varkensblaas als tabakszak. Vuylsteke had het hem toen maar op de man af gevraagd.

René, koel: 'Ik heb die Pruis even voorgerekend wat het kost om fiki-fiki te doen met onze vrouwen, onze huizen in brand te steken en ons vee te stelen, *Gottverdomme*.'

'Nooit last van een knagend geweten, René?'

'Wat mij knaagt zijn luizen, vlooiën en honger.' Hij haalde zijn varkensblaas boven en het boekje met vloeitjes. 'Zigarette, Vuylsteke?'

* * *

Een paar dagen later stonden tien manschappen van de genie klaar om aan de frontlijn de ingestorte loopgraaf te herstellen. Riskante karwei. Vindevogel riep de soldaten naar voren die de plaats kenden en enkele van de beste schutters om onverhoedse aanvallers onder vuur te nemen. René Verstuyft meldde zich. Hij wilde weer in actie komen. Zijn maat Vuylsteke was met een Rode-Kruistrein overgebracht naar het militair hospitaal van Saint-Lunaire aan de Bretoense kust.

'En jullie blijven ter plaatse tot de klus geklaard is,' zei Vindevogel.

Ze werden verwelkomd door zwaar geschut. Het enige wat hun die dag te doen stond was dekking zoeken. Verschillende ontploffingen waren voor René niet direct herkenbaar. Het leek of de Duitsers nieuwe munitie aan het uittesten waren. De

nachtelijke beschietingen waren vaste kost, maar nu gaven ze ook overdag volop van jetje. Na een dag zaten de mannen door hun mondvoorraad. En ook de volgende dag begon het er naar uit te zien dat ze op hun kin zouden mogen kloppen.

De voedselvoorziening werd vaker verstoord, maar op bepaalde dagen, zoals vandaag, was ze onbestaande. De opbrengst van het kleine lapje onbezet grondgebied was te klein om de troepen van het nodige te voorzien. Alles moest worden aangevoerd uit Frankrijk en door het beschieten van de aanvoerlijnen ontstond schaarste. Tijdens de rustdagen probeerden de mannen wat te bietsen bij de Engelsen, maar die kregen al even weinig te bikken.

Het werk schoot niet op. Knagend, als zeurende maagpijn kwam het hongergevoel opzetten dat zich van René en zijn maats had meester gemaakt bij het begin van de loopgravenoorlog en nooit meer zou wijken, zelfs niet op dagen dat er voldoende eten voorhanden was. Na verloop van tijd bestond het dagelijks rantsoen nog uit angst, haring en zwarte bonen. In de frontlinie was de nood het hardst. Daar werden de soldaten één keer per dag bediend door de rijdende veldkeuken, maar als de loopgraven onder vuur lagen, stuurden de keukenpieten hun kat.

‘Als er beschietingen aan de gang zijn, laten de koksmaten ons gewoon verhongeren, chef.’

‘Kauw maar op dat houtje van jullie,’ kregen de fronters te horen van de chef-kok, waarmee hij het stokje bedoelde dat ze tussen hun tanden hielden om te voorkomen dat hun trommelviezen zouden barsten als ze onder zwaar artillerievuur lagen.

Hogerop bleef de schapraai intussen goed gevuld. Sergeant Vindevogel aarzelde dan ook niet zijn beklag te maken bij de staf.

‘Wie werkt, moet eten. Wie vecht zou er een rantsoen bovenop moeten krijgen.’

Hij zwaaide met zijn boekje waarin netjes stond genoteerd waar zijn jongens per dag recht op hadden: 700 gr brood, 400 gr vlees, 35 gr koffie, 5 gr chicorei, 20 gr suiker, 0,5 gr peper, 25 gr zout, 45 gr smout, margarine of spek, 25 gr witte bonen, erwten of deegwaren of 40 gr rijst, 20 gr tabak en 5 sigaretten. Daarop kreeg hij doodleuk te horen dat bij gebrek aan een van deze producten de porties gewoon gehalveerd of tot een derde teruggebracht zouden worden.

‘Ik begin te vermoeden dat die smeerlappen het vlees, het brood en de rijst verkopen en alleen doorlaten wat ze zelf niet lusten,’ vloekte hij.

Vindevogel had geen hoge pet op van het officierenkorps, een zelfingenomen kaste galondragers die de soldaten als lijfeigenen aanzag en voor wie het geen donder uitmaakte hoeveel er van die naamlozen het leven lieten. Waar deed hij moeilijk over?

‘Voor krap 65 centiem per dag staat er een nieuwe klaar, Vindevogel.’

’s Nachts trokken Vindevogel en Verstuyft eropuit om biefstukken te snijden uit de billen van dode paarden.

